

Үлэни толордо: алын кылаас учуутала Никифорова Надежда Андреевна, Амма улууһа, Амма-Наахара нэһилиэгэ, Өнньүөс. П.И.Яковлев аатынан Амма-Наахара орто оскуолата.

Кылаас чааһа «Өс хоһооно – норуот муудараһа».

Кылааһа: 2 кылаас.

Сыала: оҕолор өс хоһоонун туһунан билиилэрин кэңэтии;

Соруктара: - оҕо саңарар саңатын байытыы;
- бэйэ кыабыттан, сатабылыттан дуоһуйууну инэрии;
- оҕо болҕомтотун, булугас өйүн сайыннарыы.

Бэлэмнэнии үлэ: А.Аччыгыһа «Сааскы кэм» романыттан «Элиэ» остуоруйаны туруоруу.

Оҕолор эрдэ икки хамаандаҕа араһсан бэлэм буолаллар.

Туттуллар тэриллэр: төгүрүк остуол, кыра тигии олбохтор, таабырыннар, өс хоһоонноро, олоппостор.

Оҕолор кылаас иннигэр тураллар.

1. Кириии.

Оҕолор: Үтүө күнүнэн, оҕолоор.

Учуутал: Биһиги бүгүн «Өс хоһооно – норуот муудараһа» кылаас чааһыгар мустан олоробут.

Чэ, эрэ оҕолоор, эһиги бары бу олоппосторго олоруң уонна сэргэхсийэ, санаабытын көтөҕө таарыйа таабырыннаһахайың. (хамаанданан үлэлииргэ табыгастаах буоларын курдук олоппостор кылаас икки кытыытынан тураллар)

Таабырыннар (таабырыннар таайыылара уонна эбии тематыгар сөп түбэхэр атын хартыыналар слайдаҕа көстөн тураллар, оҕолор таайдахтарына сөптөөх эппиэт ойуута тусна көстөр)

Туттар тэрил: Сүүс киһи биир суолунан барар үһү. (Эрбии)

Кыһын ампаарга, сайын ходуһаҕа сылдыар баар үһү. (Хотуур)

Үөн-көйүүр: Уута суохха илимниир баар үһү. (Ооһуй оһус)

Бэйэтин саҕа таһаһаһы соһор туох баарый? (Кымырдаһас)

Кыыллар: Кыракый да буолларбын бууру охторобун диир баар үһү.

(Кырынаас)

Төбөтүгэр талахтары ильдэ сылдыар кыыл баар үһү. (Таба)

Көтөрдүр: Кутуйах аһылыктаах, түүңцү көтөр туох буолуой?(Мэкчиргэ)

Көтөрдөр ыраахтаабыларынабын диир сизмэх көтөр баар үһү.

(Хотой)

Балыктыыр тэриллэр: Атырдыах буолбатахпын, балыктыырбын сөбүлүүбүн.

(Атара)

Биир киһи харахтарынан бултуур үһү. (Илим)

2. Сүрүн чааһа.

- Эппитим курдук, биһиги бүгүн өс хоһооннорун туһунан кэпсэтиэхпит. Өс хоһооно биһиэхэ, сахаларга, былыыр-былыргаттан баар эбит. «Өс хоһооно – норуот муударара» диэн мээнэ5э эппэттэр. Муударас диэн тылы хайдах өйдүүгүтү? (О5олор эппиэттэрэ)

Ол аата элбэх киһи өйдөөх санаата диэххэ сөп. Элбэх тылынан быһаарар оннугар кылгастык этэн кэбиһэбин.

-Билигин аны экраны көрүүхэйин. Манна араас өс хоһооннорун агардара киирбиттэр. Эһиги сорукут – кинилэри ситэрэн этии.(*О5олор этэн истэхтэрин аайы өс хоһоонун салбыыта тахсан иһэр*)

- Атас туһугар (атах тостор).
 - Куттас бэйэтин күлүгүттэн (куттанар).
 - Кырдыа5астан сүбэтин ыл, (эдэртэн эйэтин ыл).
 - Сагарыан иннинэ (санаан көр).
 - Отонноотоххо онгоойук (туолар).
 - Сэттэтэ мээрэйдээ, (биирдэ быс).
 - Уу диэбитэ хаар, (хаар диэбитэ уу).
 - Ким үлэлээбэт, (ол аһаабат).
 - Сүрэ5э суох (сүүс сүбэлээх).
 - Албын тыла мүөттээ5эр (минньигэс).
 - Кырдык үрдүгэр сымыйа (ыттыбат).
- Маладьыастаар, о5олор. Элбэх да өс хоһоонун билэр эбиккит.

- Билигин аны хамаанданан үлэлиибит.

Мин энийхэ ыһыллыбыт биир өс хоһоонун түнгэтиэм. Биир киһиэхэ биир тыл бэриллэр, ону эниги сүбэлэһэн баран сааһыланан өс хоһооно тахсарын курдук туруохтааххыт. *(Оболорго толкуйдууларыгар бириэмэ бэриллэр)*

- Түктэрини оноруон, бэйэбэр куһаҕаны оностуон.
- Ынах мангыраһан, киһи кэпсэтэн билсэр.

- Бу сааһылаабыт өс хоһоонгутун хайдах өйдүүгүтүй, быһаарың эрэ. *(Оболор санааларың этэллэр)*

- Маладьыастар!

- Аны билигин өс хоһооннорун туохха сыһыаннаахтарынан көрөн наардыырга холонуохпут, хамаандаттан биирдии киһи туран этэн иһэр. *(экранны өс хоһоонноро көстөллөр)*

- **Добордоһуу туһунан.** *(Оболор уочаратынан этэллэр)*

(Атас туһугар атаһа тостор. Ким добордоох, ол дьоллоох. Доборо суох буоллаххына көрдөө, буллаххына харыстаа).

- Бары хатылыбыт.

- **Үөрэх туһунан.** (Үөрэх баар –бараммат баай. Үөрэх киһини сырдатар, күн сири. Сатаабаты үөрэт, билбэти өйдөт).

- Бары хатылыбыт.

- **Киһи куһаҕан майгытын, кэмэлдьитин(өрүтүн) туһунан.** (Сүрэбэ суох сүүс сүбэлээх. Албын тыла мүүттээбэр минньигэс. Куттас бэйэтин күлүгүттэн куттанар. Уу диэбитэ хаар, хаар диэбитэ уу.)

- Бары хатылыбыт.

- Маладьыастар!

-Оболоор, билигин 4 кылаас оболоро остуоруйа көрдөрүөхтэрэ. Болбойон көрүн, ханнык өс хоһоонугар сөп түбэхэрин толкуйдаарың. *(А.Аччыгыһа «Сааскы кэм» романыттан Даарыйа эмээхсин «Элиэ» остуоруйата).*

- Эдьийдэрбитигэр, убайдарбытыгар баһыбылалыһаһың. *(оболор тахсаллар)*

- Остуоруйаны сөбүлээтигит дуо?

- Билэр остуоруйабыт дуо?
- Элиэ хас буруйу онордо?
- Бу остуоруйа ханнык өс хоһоонугар сөп түбэхэрий?*(Толкуйдаан сөптөөх эппиэктэ кэлэллэр)*
- Кырдык үрдүгэр сымыйа ыттыбат. Түктэрини оноруон, бэйэбэр куһаҕаны оностуон.*(Өс хоһоонноро экранга көстөллөр, оҕолор бары бииргэ хатылаан санараллар.)*

3. Рефлексия.

- Оҕолоор, бүгүҥнү кылаас чааһыттан ким сана өс хоһоонун биллэй?
Уу диэбитэ хаар, хаар диэбитэ уу.
Сатаабаты үөрэт, билбэти өйдөт.
Кырдык үрдүгэр сымыйа ыттыбат.
- Кылаас чааһыттан ордук тугу сөбүлээтигит?
- Тугу сөбүлээбэтигит?

4. Түмүк.

- Түмүккэ С.А. хомуска оонньуурун истиэхэйин.
- Санааны сайан,
Сананы айын!
Уйгуну сомсон,
Улууну тутун!
Киэни энсэн,
Үгүһү ситин!
Үрдүктэн үрдүккэ дьулуһун,
Үтүөттэн үтүөбэ талаһын,
Кэрэттэн кэрэбэ тардыһын! Диэн алгыспынан кылааспыт чааһын бүтэрэбит.

